

УДК 323.1.321.7(477)

Т. Воропаєва, канд. психол. наук, доц.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)

СПІЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ В КОНТЕКСТІ КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСТВА

У статті розглядається специфіка формування у громадян України спільної ідентичності в контексті консолідації українства. Запропоновано інтегративне розуміння колективної ідентичності.

Ключові слова: національна ідентичність, європейська ідентичність, громадяни України, українознавство.

Здобуття Україною незалежності докорінно змінило життя українства, соціально-економічні й політико-правові трансформації суттєво вплинули на різні сфери його буття, зумовлюючи кардинальні зміни в системах ментальних і поведінкових стереотипів, світоглядних і ціннісних орієнтацій. Процеси консолідації українства (як транскордонної і трансдержавної спільності субцивілізаційного рівня) та утвердження української незалежної держави сьогодні ускладнюються не тільки тим, що вони відбуваються в період глобалізації, але й тим, що Росія почала проти України неоголошену гібридну війну. В цих умовах особливо зростає інтерес до процесів консолідації українства, які є одними з головних чинників збереження власної автентичності, самобутності, суб'єктності та розвитку державності й громадянського суспільства. Розробка теоретико-методологічних засад, визначення сутності, форм та етапів консолідації українства є одним з пріоритетних завдань сучасного українознавства, набуваючи особливої актуальності в умовах російської військової агресії.

Важливим методологічним підґрунтям для розробки проблеми консолідації українства є праці з історії української культури та української філософії (Л. Губерського, С. Кримського, І. Огородника, М. Поповича, М. Русина, В. Табачковського, В. Ярошовця та ін.); праці з філософської антропології та соціальної філософії (Г. Горак, Р. Додонова, М. Козловця, А. Лоя, В. Лубського, О. Предко, С. Руденка, Т. Яшук та ін.); українознавчі, культурологічні та політологічні дослідження (А. Бичко, І. Бичка, Т. Кононенко, В. Крисаченка, О. Майбороди, М. Обушного, С. Пролеєва, О. Салтовського, В. Сергійчука, В. Скуратівського та ін.). Незважаючи на досить великий дослідницький інтерес до проблеми консолідації українства, багато аспектів залишаються недостатньо вивченими. Отже, ця проблема є доволі актуальною і потребує комплексного українознавчого дослідження.

Поняття "консолідація" (від лат. "consolidatio" – зміцнення, об'єднання, згуртування) вперше було використано в релігійній сфері та в юриспруденції на Півдні Франції у середині XIV ст. Упродовж XIV–XIX ст. це слово увійшло у всі європейські мови і використовувалось у політико-правовій, фінансово-економічній, соціокультурній, етнонаціональній сферах, а також у багатьох точних науках (в геології, кібернетиці, біології тощо). У слов'янські мови цей термін потрапив через французьку мову (з латинської) на початку XIX ст. Це поняття інтерпретується в сучасній соціогуманітаристиці як процес об'єднання соціальних суб'єктів, зміцнення єдності й згуртованості спільнот заради розв'язання ними складних (актуальних, невідкладних) завдань. Проблема консолідації українства є сьогодні однією з ключових для українського суспільства і держави. Адже надзвичайно актуальними є питання залучення широких верств населення у процес демократичних перетворень, подолання духовної відчуженості громадян від своєї держави та створення модерної української нації європейського типу, яка мала б власну "захисну парасольку" – діаспору.

У попередніх дослідженнях нами було враховане запроваджене Ф. Тьонісом розрізнення понять "суспіль-

ство" та "спільнота" [4], що базується на двох різних типах соціального зв'язку (слід розрізняти різні аспекти соціальних та етнічних зв'язків – предметні, буттєві, когнітивні, емоційно-вольові, мотиваційні, ціннісно-сміслові, моральні, естетичні, релігійні тощо). Якщо *спільнота* є результатом спільного природного буття та взаємодії людей, пов'язаних однаковим походженням, подібними поглядами, спільною долею та устремліннями, то *суспільство* є продуктом цілеспрямованої діяльності раціонально організованих інститутів і базується на конвенції, угоді, спільних інтересах тощо. В сучасній українській гуманітаристиці згуртованість, консолідованість спільноти розглядається як один з процесів групової динаміки (тобто сукупності внутрішньо-групових соціально-психологічних процесів і явищ, які характеризують весь цикл життєдіяльності групи та його етапи – утворення, функціонування, розвиток, стагнацію, регрес, розпад). До процесів групової динаміки належать нормоутворення (вироблення групою спільних норм, правил, думок, цінностей тощо), згуртування, формування функціонально-рольової структури групи, керівництво й лідерство, прийняття групових рішень, конфлікти, груповий тиск та інші способи регуляції індивідуальної поведінки, тобто всі ті процеси, які фіксують і забезпечують соціокультурні й соціально-психологічні зміни, що відбуваються в групі за час її існування. Ці зміни зумовлюються як зовнішніми, так і внутрішніми чинниками. Отже, *консолідація* – це один з найважливіших процесів групової динаміки, який зумовлює ступінь упорядкованості, узгодженості й стійкості внутрішньо-спільнотних взаємозв'язків, що забезпечують стабільність та спадкоємність (наступність) життєдіяльності даної спільноти. Спільнотна згуртованість проявляється через відносно безперервне та автономне існування кожної конкретної спільноти, яка має чіткі ознаки соціокультурної та соціально-психологічної спільності (тобто подібності відповідних ознак або рис), що передбачає виникнення системи інтегративних властивостей і процесів, які унеможливають порушення цілісності даної спільноти. Спільнотна згуртованість характеризує також ступінь відданості індивідів тій чи іншій спільноті та міру їхньої прихильності до кожної з цих спільнот [2; 3; 7]. Найважливішими механізмами спільнотного згуртування є ідентифікація, атракція, навіювання, наслідування, емоційне зараження, співпереживання, смислоутворення, переконання тощо.

У світі існують різноманітні суспільства і спільноти, етноси і нації, культури і цивілізації, кожна з цих спільнот базується на принципово іншій системі внутрішніх зв'язків, які трансформуються від кривно-споріднених до соціокультурних, сакральних, мовних, психологічних, релігійних, територіальних, світоглядних, економічних, ціннісних, духовних та політичних. Зокрема, поява національних держав у Європі зумовлена як етнічним чинником, так і соціально-економічними та суспільно-політичними чинниками; становлення націй є закономірною історичною тенденцією для розвитку європейської цивілізації, але спільноти національного типу виникають лише в ранньомодерну добу. З моменту формування у Європі модерних націй, які самореалізуються в

національних державах, людина починає трактуватися як національна [1; 5; 6]. Потрібно враховувати, що концептуальна модель модерної нації є похідною від взаємодії трьох складових – титульної нації, створеної нею держави та громадянського суспільства (громадянським суспільством є громада, члени якої усвідомлюють свою громадянську єдність, свою здатність на самоврядування, засобом якого є держава, політичні партії, громадські організації та вільні об'єднання громадян; потрібно враховувати, що ті нації, в межах яких політичні й громадянські права не забезпечені, не є одночасно й громадянськими суспільствами), саме тому процес українського націєтворення потребує *взаємодоповнення "спільнотного" та "суспільного"*.

Європейська історія довела, що запровадження національного принципу консолідації потребує наявності розвинутої особистості, а також суверенності й суб'єктності окремих індивідів, оскільки узаконення державної влади має відбуватися на основі вільного волевиявлення громадян (а це передбачало перетворення цих індивідів з підданих у громадян і появу громадянського суспільства [1; 5; 6]). Згуртована національна спільнота є результатом діяльності держави та політичної й культурницької еліти, спрямованої на консолідацію різноетнічного населення країни, змістом цієї діяльності є інтеграція представників усіх етнічних і національних меншин в єдину державно-політичну спільноту (яка гармонійно поєднується з розвинутою громадянським суспільством) та формування у всіх верств населення усвідомлення єдності країни та спільності інтересів її громадян.

Коли мова йде про консолідацію українства, то у цьому випадку окреслюється нове дослідницьке поле, яке змушує науковців перейти з рівня політичної нації на вищий рівень – *транскордонний і трансдержавний*. У цьому випадку постають і нові завдання, зокрема, забезпечення нормального функціонування та розвитку всіх складових, які утворюють *матрицю транскордонної консолідації* українства (об'єднуючої ідеї, спільної ідентичності, спільного культурно-інформаційного простору, соціального капіталу, що уможливило ефективну взаємодію та взаємну довіру).

Отже, сьгодні формування спільної ідентичності громадян України є актуальним і стратегічно важливим завданням для українського суспільства, яке повинно згуртуватися в цілісний соціально-політичний організм. Відомо, що не кожна форма колективної ідентичності може стати спільною для більшості членів українського суспільства. Зокрема, етнічна, регіональна та релігійна ідентичності є колективними, але, через поліетнічність та поліконфесійність українського суспільства і наявність в Україні багатьох різних регіонів (які тривалий час протиставлялися один одному), вони не будуть спільними для більшості громадян. А такі форми колективної ідентичності, як *громадянсько-політична ідентичність, європейська континентальна та європейська цивілізаційна ідентичності* можуть стати спільними для переважної більшості громадян України.

Динаміка процесу формування й трансформації етнічної, релігійної, регіональної, національної та європейської (як континентальної, так і цивілізаційної) ідентичності громадян України вивчалась нашою дослідницькою групою упродовж 1991–2016 рр. в рамках кількох наукових проектів Центру українознавства КНУ імені Тараса Шевченка (до вересня 2000 р. цей проект виконувався у відділі етнології Інституту українознавства КНУ імені Тараса Шевченка), в яких активну участь брали студенти й аспіранти університету. Усього було досліджено більше 50000 респондентів від 18 до 89 років [2; 3; 7]. Опитування проводилися в усіх областях України методом індивідуального інтерв'ю за місцем

проживання. Вибірка репрезентативна за основними соціально-демографічними показниками. Статистична похибка не перевищує 2,9%. Для вивчення трансформації різних форм ідентичності ми використали методику М. Куна – Т. Макпартленда "Хто Я?", адаптований Опитувальник колективної ідентичності (Р. Лухтанен, Дж. Крокер), адаптовану методику "Шкала вимірювання ідентичності" М. Синерелли та інші методи.

Інтегративний підхід дозволив простежити динаміку колективної ідентичності громадян України: 1) нівеляцію пострадянської ідентичності (у 1991–1999 рр.); 2) зростання етнічної (в 1991–1999 рр.) та релігійної (в 2001–2010 рр.) ідентичності; 3) трансформацію слов'янської ідентичності (у 1999–2010 рр.); 4) зміцнення регіональної ідентичності (у 2006–2012 рр.); 5) поетапне зростання престижності національної (громадянсько-політичної) ідентичності в 2001–2016 рр. (найбільш стрімке збільшення популярності даної ідентичності спостерігалось у 2004–2008 рр. та у 2013–2016 рр., у 2010–2012 рр. ці процеси трохи загальмувалися); 6) зростання європейської континентальної (тобто географічно-мотивованої) ідентичності у 1991–1999 рр.; 7) поступове утвердження європейської цивілізаційної (тобто ціннісно-мотивованої) ідентичності в 1999–2016 рр. (коли стала помітною тенденція до збільшення показників цієї форми колективної ідентичності як в групі етнічних українців, так і в групі національних меншин і корінних народів; хоча запит на європейськість є дуже сильним в українському суспільстві, але наявність в українських ЗМІ про-європейської риторики поєднується з повною відсутністю вираженої політики колективної ідентичності в Україні); 8) синхронізацію підйомів і спадів у розвитку національної (громадянсько-політичної) та європейської цивілізаційної ідентичності у 1999–2010 рр. та наприкінці 2013–2016 рр. [2; 3; 7].

Чинниками, які найбільше вплинули на активізацію національної (громадянсько-політичної) та європейської (як континентальної, так і цивілізаційної) ідентичності громадян України, стали: "Помаранчева революція 2004 р.", проведення в Україні фіналу "Євробачення" у 2005 р., проведення в Україні фіналу Європейського чемпіонату з футболу в 2012 р., відмова уряду від запланованого на кінець листопада 2013 р. підписання Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС, події Євромайдану і Революції Гідності, а також перемога Джамаїли на "Євробаченні – 2016".

Проведене дослідження показало, що респондентам з високо розвинутою національною та європейською цивілізаційною ідентичністю властивий високий рівень українознавчої компетентності, яка також допомагає протидіяти антиукраїнській інформаційній агресії.

Проблема становлення й розвитку спільної ідентичності українства тісно пов'язана з проблемою забезпечення інформаційно-психологічної безпеки громадян України, яка є ключовою і невідкладною в умовах гібридної війни. Існуюча система безпеки, яка гарантувала відносну стабільність на європейському континенті, була повністю зруйнована після анексії Криму та гібридної війни Росії проти України. Нові геополітичні умови загострили старі й активізували нові конфлікти, що суттєво вплинуло на актуалізацію проблеми забезпечення інформаційно-психологічної безпеки багатьох сучасних держав. В контексті нових цивілізаційних викликів, доктрин "нових війн" Третього тисячоліття, спрямованих на деформацію спільної ідентичності, ментальності, самосвідомості, світогляду й поведінки громадян тих держав, які певні держави-агресори вважають своїми ворогами, проблема забезпечення інформаційно-психологічної безпеки громадян України суттєво актуалізується.

У 1991–2016 рр. наша науково-дослідна група відстежувала конструктивний і деструктивний вплив українських і зарубіжних ЗМІ на формування спільної ідентичності громадян України. Відомо, що вміння громадян протистояти інформаційно-психологічній війні має велике значення у забезпеченні обороноздатності будь-якої сучасної держави. Проведені нами дослідження показали, що респонденти з низьким рівнем національної та європейської цивілізаційної ідентичності мають найнижчий рівень українознавчої компетентності, а також отримують необхідну їм інформацію переважно з тих ЗМІ, які систематично порушують інформаційно-психологічну безпеку громадян України.

В інформаційній війні проти України й українського народу (яка активізувалась у 1991 році, кілька разів загострювалась (у 1994–1995 рр., 2000–2001 рр., 2003–2006 рр., 2010–2011 рр., у першій половині 2012 р., наприкінці 2013–2015 рр.) і закономірно переросла в нинішню "гібридну" війну) використовуються різні інформаційні ресурси: преса, радіо, телебачення, Інтернет, хакерські атаки і т. п. При цьому протиборчі сторони застосовують методи "загострення уваги", "навішування ярликів", "містифікації", "вкидання дезінформації", "перенесення негативних образів", "найменшого зла", "стверджувальних заяв", "спрощення проблеми", "ігнорування", "відволікаючої пропаганди", "превентивної пропаганди", "тиражування страшилок", "експлуатації авторитетів і груп впливу", "порушення логічних і часових зв'язків між подіями", "вибіркового підбору інформації", "заміни джерел повідомлення", "руйнування культурних архетипів і базових цінностей", методи блокування і спотворення інформаційних потоків та процесів прийняття рішень. Використовуються також чутки, домисли, "фейки", "лексика ненависті", міфи й стереотипи.

Можна навести хоча б декілька прикладів подібних деструктивних висловлювань, які транслювались в українських ЗМІ упродовж 1991–2015 рр.: "хитромудрыя хохлы, ... пустые балаболки, ... всегда вам нужен пришлый свинопас!"; "Украина? Нет такой державы! Это незаконнорожденный ребенок"; "Украина обречена интересовать Россией"; "Украина без России вообще не существует"; "громадянська війна може стати реальністю наших днів"; "Украина будет расчленена"; "Мочить хохлов в Интернете – есть такая работа!"; "Крым – это особый регион России"; "Россия должна взять Крым в аренду"; "вокруг Донбасса единоверная, единокровная и единокровная Россия"; "давайте решим вопрос об автономии Донецкой области"; "Украина будет федеративным государством"; "Юго-восток Украины хочет быть с Россией"; "страна скатится в пропасть"; "Украина разваливается на наших глазах"; "Украина – несостоявшееся государство, а украинцы – недежовообразующий народ!"; "без России мы – ноль"; "не надо строить из себя шаманов и кричать: "Украина у нас одна!"..., если нужно, то будет 2 Украины, или 5–6 Украин...". Наголошуємо, що дані повідомлення звучали в ефірі загальнонаціональних радіо- і телеканалів України.

Психологічний та духовно-світоглядний вплив (тобто вплив на індивідуальну і масову свідомість, на колективне несвідоме, світосприйняття, на ціннісні орієнтації і колективні уявлення населення з метою деформації мотивації, ментальності, ідентичності, світогляду і поведінки особистості й суспільства) становить загрозу не тільки національним інтересам, а й суспільству і державі в цілому, оскільки належить до так званої ментально-світоглядної агресії, яка сприяє повному духовному підпорядкуванню суперника в інформаційній війні.

Будь-яка інформаційна агресія пов'язана з деструктивним впливом на військовослужбовців і цивільних осіб, з поширенням дезінформації, з маніпуляціями ін-

формацією, із залякуванням, з проникненням на територію суверенної держави деструктивних інформаційних потоків, з руйнуванням інформаційних зв'язків між державою (яка стала об'єктом агресії) і суспільством, зі зниженням ефективності функціонування державної влади, зі збільшенням психологічного тиску на цивільне населення, із нав'язуванням помилкових цілей і оцінок, з поширенням чуток і паніки, з деморалізацією, з формуванням поразених настроїв, з подачею будь-якої інформації у вигідному для агресора "ключі". Відомо, що негативні інформаційно-психологічні впливи можуть привести не тільки до деформацій уявлень людини про світ, серйозних порушень психічного й фізичного здоров'я особистості, емоційно-вольових і поведінкових порушень, але і до спотворення групової і масової свідомості, деструктивних колективних дій, серйозних наслідків у духовному й соціально-політичному житті суспільства, громадських організацій та державних структур. Все це сприяє спотворенню в очах цивільного населення справжньої картини подій, його можливому переходу на бік противника і припинення будь-якого опору зовнішній агресії.

На жаль, в Україні проблема інформаційно-психологічної безпеки довгий час просто ігнорувалась. Зокрема, більша увага приділялась, насамперед, інформаційно-технічному "виміру" інформаційної безпеки (тобто безпеки машинно-технічних засобів, програмного забезпечення, засобів і режиму захисту від несанкціонованого витоку інформації), а не політико-психологічним і духовно-світоглядним аспектам інформаційної безпеки. Але саме всебічне врахування цих двох вимірів інформаційної безпеки дозволить адекватно протидіяти деструктивним інформаційним впливам на громадян України.

Оскільки сучасні вчені вважають, що інформаційна війна за своїм характером займає проміжне положення між "холодною" війною (яка включає також економічні війни) і реальними бойовими діями за участю збройних сил, то багато реальних дій Російської Федерації (зокрема, декілька локальних економічних війн проти України), а також висловлювання відомих політичних і громадських діячів Росії повністю це підтверджують. Так, А. Б. Губарев підкреслив у своїй дисертації "Информационные войны как объект политологического исследования" (2005 р.), що інформаційні війни – засіб здійснення "нової колонізації", а Д. О. Рогозін заявив у своєму інтерв'ю "Російській газеті" (опублікованому 28 червня 2013 р.), що "тепер інформаційні технології розглядаються як зброя першого удару", а коли "державна – жертва агресії стає практично паралізованою, наносить удар класичними військовими засобами". Російська агресія в Україні підтвердила ці наміри.

На жаль, навіть в умовах гібридної війни в Україні не було прийнято серйозних організаційно-управлінських рішень по створенню цілісної системи протидії російській інформаційній агресії. Ще не всі розуміють, що інформаційна зброя має транскордонну вражаючу силу, що в сучасних умовах обороноздатність України багато в чому залежить не тільки від професійної діяльності Збройних Сил, а й від ефективного захисту власного інформаційного простору, а також від вміння стримувати і запобігати як зовнішній, так і внутрішній інформаційній агресії.

У зв'язку з цим необхідно: 1) розробити сучасну доктрину інформаційно-психологічної безпеки України; 2) забезпечити більш оперативне реагування Ради національної безпеки і оборони, СБУ та відповідних громадських організацій на факти інформаційної агресії з боку Росії; 3) не транслювати фільми й програми, які мають антиукраїнський зміст, принижують національні почуття й гідність українського народу; вчасно давати

професійну відповідь тим ЗМІ, які стали рупором антиукраїнської пропаганди, дискредитують українство і намагаються дестабілізувати політико-правову та соціально-економічну ситуацію в Україні; 4) законодавчо врегулювати процес використання правлячими партіями і фінансово-політичними групами потужного ресурсу ЗМІ, убезпечивши громадян України від деструктивного впливу ангажованих ЗМІ, які транслюють антиукраїнські, асоціальні й аморальні уявлення, ідеї, думки, поширюють українофобські настрої, нагнітають страх, тривожність, апатію тощо; 5) посилити гуманітарну складову внутрішньої політики України, розробити і впровадити цілісну систему соціальних та гуманітарних технологій для формування й підтримки почуття колективної самоповаги громадян України до себе, для підвищення рівня українознавчої компетентності й патріотизму, для розвитку української мови і культури, які є важливою базою для конституювання спільної ідентичності.

Отже, утвердження національної (громадянсько-політичної) та європейської цивілізаційної ідентичності українських громадян є одним з найважливіших аксіологічних і світоглядних завдань, необхідних для подальшого виживання й розвитку України як незалежної держави. Серед чинників, що перешкоджають нівеляції національної та європейської цивілізаційної ідентичності, а також допомагають протидіяти антиукраїнській інформаційній агресії, чи не найважливішим є українознавча компетентність. Проведене дослідження показало, що для подолання кризи спільної ідентичності в українському суспільстві необхідна загальна "референтна канва", що найкращою "канвою" у цьому контексті є українознавча компетентність, яка з'єднає національний

і європейський ідентифікаційні модули респондентів у єдину систему. 24 серпня 2016 р. Президент України Петро Порошенко наголосив на необхідності ефективної протидії російській інформаційній війні шляхом підвищення обізнаності про Україну та поліпшення її іміджу за кордоном. Ці завдання можуть виконати лише ті фахівці, які мають високу українознавчу компетентність і розвинуту національну та європейську ідентичність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бауман З. Индивидуализированное общество / З. Бауман. – М.: Логос, 2002. – 324 с.
2. Воропаева Т. С. Интегративный потенциал современного украинизма: теоретико-методологические аспекты / Т. С. Воропаева // VII Міжнародний конгрес українців. Збірник наукових статей. Освіта. Українознавство / Голов. ред. Г. Скрипник. – К.: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАНУ, 2008. – 236 с. – С. 45–54.
3. Воропаева Т. С. Трансформація релігійної, національної та цивілізаційної ідентичності громадян України (1991–2012 рр.) / Т. С. Воропаева // Світове українство як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті. Матеріали 4-го Міжнародного конгресу світового українства. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2013. – 628 с. – С. 157–161.
4. Тьоніс Ф. Спільнота та суспільство. Основні поняття чистої соціології. – К.: Дух і літера, 2005. – 424 с.
5. Хабермас Ю. В поисках национальной идентичности: Философские и политические статьи / Ю. Хабермас. – Донець: Донбасс, 1999. – 123 с.
6. Smith A. National Identity and the Idea of European Unity // International Affairs, 1992. – No. 68. – P. 55–76.
7. Voropayeva T. Peculiarities of civilization identity of citizens of Ukraine / T. Voropayeva // Problems and tendencies of modern society development. Materials digest of the IXth International Scientific and Practical Conference. Sociological, philosophical, sciences and history / All-Organizing Committee: B. Zhitnigor (chairman), S. Godvint, L. Kupreychik, A. Tim, G. Georgio, T. Morgan, S. Serdechnyy, L. Straker – London: InPress, 2010. – P. 30–35.

Стаття надійшла до редколегії 12.09.16

T. Voropaieva, PhD in Psychology, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)

COMMON IDENTITY IN THE CONTEXT OF CONSOLIDATION OF UKRAINIENESS

The author considers the specificity of formation of common identity by the citizens of Ukraine in the general context of consolidation of Ukrainians. The integrative concept of collective identity is suggested.

Key words: National Identity, European Identity, Citizens of Ukraine, Ukrainian Studies.

УДК 101.9+(470+571)

І. Грабовська, канд. філос. наук, ст. наук. співроб.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)

ФІЛОСОФСЬКІ ВИТОКИ ТА СЕНС ПУТІНІЗМУ

Аналізуються філософські витоки феномену путінізму. Розкривається сутність неоімперської політики сучасного Кремля як неоколоніальної, реваншистської та "рашистської". Доводиться неправомірність думки про путінізм як принципово нове явище в історії Росії. Вказується на загрози, які несе в собі політика путінізму сьогодні для України та світу в цілому.

Ключові слова: філософія, путінізм, неоімперія Кремля, неоколоніалізм, рашизм, реваншизм.

У 1937 році видатний філософ М. Бердяєв видав геніальну роботу "Витоки та сенс російського комунізму", де розкрив усю сутність російського більшовизму. Складається так, що Росія періодично видає світові специфічно її неповторні феномени (недаремно, мабуть, "умом Росію не понять!"), які потребують спеціального аналізу. Таким явищем на сьогодні, безумовно, став путінізм.

У сучасному науковому та політичному дискурсах поняття "путінізм" як і феномен, що за ним стоїть, набуло актуальності та значного поширення: від статей у Вікіпедії, до вживання у виступах та промовах політичних діячів провідних країн світу. Звернемось до широківідомих джерел, що претендують на науковість, оскільки саме ними послуговується значна частина масової аудиторії читачів. Ось що пише про путінізм Вікіпедія: "Путінізм – загальні риси владного режиму, політичної

ментальності та російської державної ідеології, які склалися в Російській Федерації з початку 2000-х років. Спочатку термін використовувався в ЗМІ радше не як науковий, а публіцистичний, з негативною конотацією та часто в принизливому сенсі, як поєднання "закручування гайок" і стагнації в неконкурентоздатній, економічно ослабленій Росії. Згодом, внаслідок власної генези та вивчення явища вченими-політологами, поняття "путінізм" набуло наукового значення і стало синонімом сучасного варіанту фашистської диктатури з урахуванням російських обставин і особливостей та фашизоїдної свідомості або паратоталітаризму, який має тенденцію переходу в тоталітаризм" [8]. Наводимо розлогу цитату, оскільки вона є показовою щодо сутності самого явища путінізму.

Загалом з даною статтею можна було би погодитись, окрім одного пункту, а саме, приписування початку